

УДК 332.146.3:33.05

Ахновська І. О., к.е.н., доц., доцент кафедри економіки підприємства
Донецького національного університету (Україна)

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ВЕЛИКИХ, СЕРЕДНІХ, МАЛИХ ТА МІКРОПІДПРИЄМСТВ ЗА ДАНИМИ СТАТИСТИЧНОЇ ЗВІТНОСТІ

Кожне підприємство прагне до довготривалого економічного росту, але дуже часто стикається з періодами економічної нестабільності і кризами. Мета статті полягає в розробці алгоритму виявлення перших симптомів кризи на підприємстві та їх подолання спеціальними методами та за допомогою різноманітних інструментів. Розглянутий у статті методичний підхід до аналізу кризових станів на підприємстві дозволить проводити своєчасну фінансову діагностику та виявляти кризові прояви вже на ранніх стадіях. Головна мета менеджера є подолання кризових явищ на підприємстві. У статті розроблено алгоритм діяльності менеджерів при виникненні на підприємстві негативних явищ.

Ключові слова: криза, фінансова криза, криза прибутковості, криза платоспроможності, антикризові заходи.

Табл. 3, рис. 4, літ. 13.

Ахновская И. А.

МЕТОДИЧЕСКИЙ ПОДХОД К АНАЛИЗУ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ КРУПНЫХ, СРЕДНИХ, МАЛЫХ И МИКРОПРЕДПРИЯТИЙ ПО ДАННЫМ СТАТИСТИЧЕСКОЙ ОТЧЕТНОСТИ.

Каждое предприятие стремится к долговременному экономическому росту, но очень часто сталкивается с периодами экономической нестабильности и кризисами. Цель статьи заключается в разработке алгоритма выявления первых симптомов кризиса на предприятии и их преодоления специальными методами и с помощью различных инструментов. Рассмотренный в статье методический подход к анализу кризисных состояний на предприятии позволит проводить своевременную финансовую диагностику и выявлять кризисные проявления уже на ранних стадиях. Главная цель кризис-менеджера - преодоление кризисных явлений на предприятии. В статье разработан алгоритм деятельности менеджеров при возникновении на предприятии негативных явлений.

Ключевые слова: кризис, финансовый кризис, кризис прибыльности, кризис платежеспособности, антикризисные меры.

Akhnovska I. O.

METHODOLOGICAL APPROACH TO THE ANALYSIS OF FINANCIAL-ECONOMIC CONDITION OF LARGE, MEDIUM, SMALL AND MICRO-ENTERPRISES ACCORDING TO THE STATISTICAL REPORTING.

Every company is committed to long-term economic growth, but they are often faced with periods of economic instability and crisis. The purpose of the paper is to develop an algorithm detecting the first symptoms of the crisis at the plant and to overcome these symptoms by specific methods and tools. A methodical approach to the analysis of a crisis in the company which is considered in the article makes it possible to conduct a diagnosis in time and detect crisis signs on their early stages. The main objective of the manager is to overcome the crisis at the enterprise. In this article there is the algorithm of management in the event of company's adverse effects.

Keywords: crisis, financial crisis, profitability crisis, the crisis of solvency, crisis measures.

Постановка проблеми. В умовах нестабільності зовнішнього середовища і внутрішніх умов здійснення фінансової діяльності збільшується вірогідність періодичного виникнення кризи підприємства. На сьогоднішній день не існує чітких правил для визначення типу кризи, а також антикризових методів для різних типів окремо. Це і є основною проблемою для всіх існуючих компаній на сьогоднішній день. Крім того, в 2013 році відбулася зміна форм статистичної звітності середніх та великих підприємств, але й досі немає алгоритму оцінки їх фінансово-економічного стану за новими формами звітності. Також, практично відсутня методологія здійснення аналізу фінансового стану суб'єктів малого підприємництва (малих та мікропідприємств). Актуальність даної проблеми обумовила вибір теми статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі окремі аспекти обраної теми досліджували такі науковці, як Биков О.О., Бланк І.А., Большаков О.С., Кован С.С., Татарников Є.О., Терещенко О.О. та інші. Сутність і особливості діяльності суб'єктів малого підприємництва

досліджували З.С. Варналій, Ю.Е. Губені, В.В. Зіновчук, І.В. Ляшенко, М.Й. Малік, В.Я. Месель-Веселяк, Л.В. Романова, П.Т. Саблук. Разом з тим фінансові аспекти діяльності суб'єктів малого підприємництва потребують подальшого аналізу. Серед науковців, які приділили значну увагу дослідженню фінансового стану підприємств, слід виділити таких як І.О. Бланк, В.О. Гавриленко, В.В.Гавриленко, А.П. Ковальов, О.В. Павловська, М.Я. Коробов, А.М. Поддєрьогін та інші. Разом з тим, необхідно підкреслити, що незважаючи на досить глибоке опрацювання питань методології і методики аналізу фінансового стану підприємства в умовах ринкової економіки, існує потреба подальшого розвитку наукових поглядів, удосконалення уже відомих механізмів аналізу.

Виділення невирішених раніше складових загальної проблеми. Віддаючи належне працям вищезазначених авторів, необхідно зауважити, що більш детальний аналіз потребує саме розробка методики визначення типу кризи, а також спеціальних методів, які необхідно використовувати для її подолання.

Мета статті полягає в розробці алгоритму виявлення перших симптомів кризи на підприємстві та методичному підході до аналізу фінансового стану суб'єктів малого підприємництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Криза – це крайнє загострення суперечностей організації, яке загрожує її життєстійкості в навколишньому середовищі. Криза може набувати різних форм. Однією з таких форм є фінансова криза підприємства, що несе найбільші погрози його функціонуванню і розвитку [1]. О.О. Терещенко визначає *фінансову кризу* як фазу розбалансованої діяльності підприємства й обмежених можливостей впливу його керівництва на фінансові відносини, які виникають на цьому підприємстві. Кризовий стан підприємства полягає в його нездатності здійснювати фінансове забезпечення поточної виробничої діяльності [2]. Аналізуючи найважливіші характеристики фінансової кризи, І.А. Бланк визначає його таким чином: *фінансова криза* підприємства є однією з найбільш серйозних форм порушення його фінансової рівноваги, що відображає суперечності між фактичним станом його фінансового потенціалу і необхідним об'ємом фінансових потреб; ці суперечності циклічно виникають впродовж життєвого циклу підприємства під впливом різноманітних чинників; фінансова криза несе найбільш небезпечні потенційні загрози його функціонуванню [3].

У результаті фінансової кризи підприємство втрачає імідж у діловому світі, втрачає клієнтів і покупців. Погіршуються фінансові і техніко-економічні показники діяльності: неритмічне виробництво, низький рівень завантаження виробничих потужностей, підвищення собівартості, погіршення структури балансу, різке зменшення в обороті коштів. Фактори, які зумовлюють фінансову кризу на підприємстві, зображено на рис. 1.

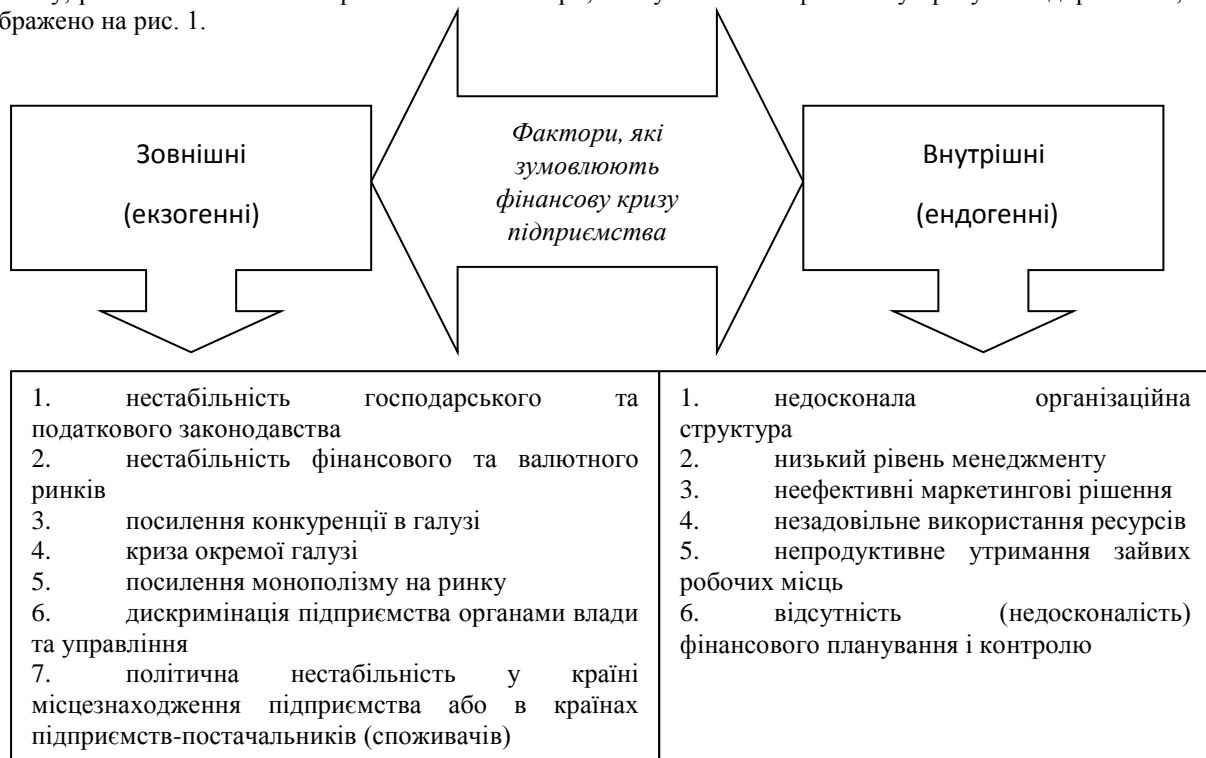

Рис.1. Фактори фінансової кризи підприємства

Деякі вчені [4] розрізняють такі види криз: стратегічну, кризу прибутковості і кризу ліквідності. Стратегічна криза означає втрату підприємством виробничого потенціалу, необхідного для

перспективного розвитку. Криза прибутковості означає, що підприємство ущемляє права власників капіталу, не виплачуючи дивіденди, відсотки, утрачає засоби для самофінансування і страхування діяльності. Криза ліквідності означає, що в зв'язку з тривалою неплатоспроможністю виникає необхідність розпродажу майна.

Огляд літературних джерел [3,5,6,7,8,9] показує, що фінансова криза підприємства може бути класифікована за наступними ознаками (табл.1).

Оцінка кризових симптомів підприємства і діагностика фінансової кризи здійснюється задовго до прояву її явних ознак. І.А. Бланк визначає *діагностику фінансової кризи* як систему цільового фінансового аналізу, спрямованого на виявлення можливих тенденцій і негативних наслідків кризового розвитку підприємства [3]. Залежно від цілей і методів здійснення діагностика фінансової кризи підприємства підрозділяється на дві основні системи: систему експрес-діагностики; систему фундаментальної діагностики.

Таблиця 1

Класифікація фінансової кризи підприємства

Ознаки класифікації	Класифікаційні групи
1. За джерелами генерування	1. фінансова криза, що генерується внутрішніми чинниками 2. фінансова криза, що генерується зовнішніми чинниками 3. фінансова криза, що генерується як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками
2. За масштабами охопту	1. структурна фінансова криза 2. системна фінансова криза
3. За структурними формами	1. фінансова криза, викликана неоптимальною структурою капіталу підприємства 2. фінансова криза, викликана неоптимальною структурою активів підприємства 3. фінансова криза, викликана незбалансованістю грошових потоків підприємства 4. фінансова криза, викликана неоптимальною структурою інвестицій 5. фінансова криза, викликана неоптимальністю структури інших параметрів фінансової діяльності підприємства
4. За ступенем дії на фінансову діяльність	1. легка фінансова криза 2. глибока фінансова криза 3. катастрофічна фінансова криза
5. За періодом протікання	1. короткострокова фінансова криза (до місяця) 2. середньострокова фінансова криза (до року) 3. довгострокова фінансова криза (більше року)
6. За можливістю подолання	1. фінансова криза, що вирішується на основі використання тільки внутрішніх механізмів 2. фінансова криза, що вирішується за допомогою зовнішньої санації. непереборна фінансова криза
7. За наслідками	1. фінансова криза, що привела до відновлення фінансової діяльності в колишніх параметрах 2. фінансова криза, що привела до оновлення фінансової діяльності на новій якісній основі. 3. фінансова криза, що викликала банкрутство (ліквідацію) підприємства.

Експрес-діагностика фінансової кризи характеризує систему регулярної оцінки кризових параметрів фінансового розвитку підприємства, яка здійснюється на базі даних його фінансового обліку за стандартними алгоритмами аналізу. Основною метою експрес-діагностики фінансової кризи є раннє виявлення ознак кризового розвитку підприємства і попередня оцінка масштабів його кризового стану [10]. Експрес-діагностика фінансової кризи здійснюється за наступними основними етапами (рис. 2).

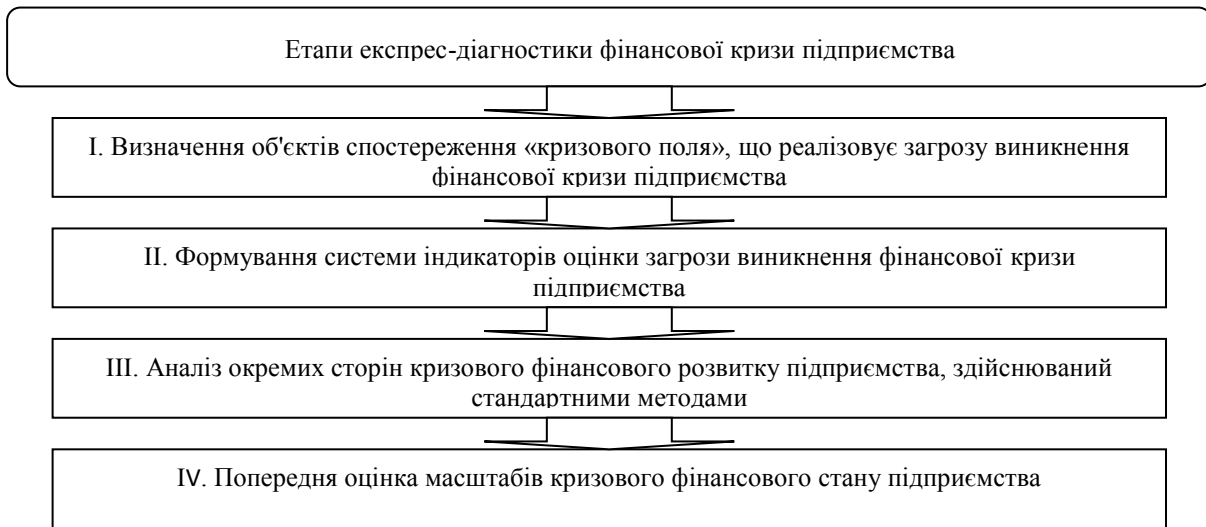

Рис.2. Етапи експрес-діагностики фінансової кризи підприємства

Фундаментальна діагностика фінансової кризи характеризує систему оцінки параметрів кризового фінансового розвитку підприємства, що здійснюється на основі методів факторного аналізу і прогнозування. Основними цілями фундаментальної діагностики фінансової кризи є: поглиблення результатів оцінки кризових параметрів фінансового розвитку підприємства, отриманих в процесі експрес-діагностики; підтвердження отриманої попередньої оцінки масштабів кризового фінансового стану підприємства; прогнозування розвитку окремих чинників, що генерують загрозу фінансової кризи підприємства, і їх негативних наслідків; оцінка і прогнозування здатності підприємства до нейтралізації фінансової кризи за рахунок внутрішнього фінансового потенціалу [3]. Фундаментальна діагностика фінансової кризи здійснюється за наступними основними етапами (рис.3).

Рис. 3. Етапи фундаментальної діагностики фінансової кризи підприємства

Система експрес-діагностики забезпечує раннє виявлення ознак кризового розвитку підприємства і дозволяє прийняти оперативні заходи з їхньої нейтралізації. Її попереджувальний ефект найбільш відчутний на стадії легкої фінансової кризи підприємства. При інших масштабах кризового фінансового стану підприємства вона обов'язково повинна доповнюватися системою фундаментальної діагностики.

Аналіз фінансового стану підприємства є важливим елементом фінансового менеджменту й аудиту. Результат порівняльного аналізу підходів до фінансового аналізу, як елемента аналітичних досліджень, дозволяє зробити наступні висновки. По-перше, в економічній літературі ця категорія визначається як метод оцінки, як складова частина аналізу господарської діяльності, як процес дослідження фінансового стану підприємства, як елемент фінансового менеджменту й аудиту. По-друге, досягнення цілей, поставлених перед аналізом фінансових ресурсів, дозволяє застосовувати ефективні управлінські рішення щодо залучення позикових коштів, інвестиційних проектів, оцінки перспективного стану суб'єкта господарювання. По-третє, категорія «фінансовий аналіз» розглядається як елемент економічного аналізу, фінансового планування, аналізу господарської діяльності. По-четверте, в даних механізмах не відображається застосування сучасного програмного забезпечення, присвяченого проблемам фінансового аналізу. Так само, як існує багато підходів до визначення сутності фінансового аналізу, існує й різноманіття поглядів на визначення поняття «фінансовий стан підприємства».

В економічній літературі поширений наступний алгоритм аналізу фінансового стану підприємства: аналіз фінансової стійкості, ліквідності та ділової активності підприємства. Оскільки в 2013 році відбулася зміна форм статистичної звітності середніх та великих підприємств, але й досі немає алгоритму оцінки їх фінансово-економічного стану за новими формами звітності, а також практично відсутня методологія здійснення аналізу фінансового стану суб'єктів малого підприємництва (малих та мікропідприємств), доцільно представити алгоритм фінансово-економічного аналізу підприємств за статистичними формами звітності № 1, 2, 1м, 2м, 1мс, 2мс (табл.2).

Аналіз визначень сутності поняття "фінансова стійкість підприємства" свідчить про відсутність єдиного його розуміння авторами. Підходи учених до визначення суті фінансової стійкості підприємства можна звести до наступного (табл.3).

Найбільш точним, на наш погляд, є визначення, сформульоване Г.В.Савицькою: фінансова стійкість підприємства - це здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у внутрішньому і зовнішньому мінливому середовищі, що гарантує його постійну платоспроможність і інвестиційну привабливість у межах допустимого рівня ризику [11].

Таблиця 3

Підходи до визначення суті фінансової стійкості підприємства

№	Сутність підходу
1	Фінансова стійкість визначається наявністю власних оборотних коштів і здатністю покривати збитки
2	Фінансова стійкість визначається як здатність підприємства виконувати свої зобов'язання
3	Фінансова стійкість означає стабільність
4	Фінансова стійкість розглядається як відповідність сукупності критеріальних (оптимальних) значень певних фінансових показників
5	Фінансова стійкість визначається як динамічна категорія «системи трансформації ресурсів і ризиків»
6	Фінансова стійкість ототожнюється з ліквідністю і платоспроможністю

Іноді поточна платоспроможність забезпечується ліквідністю, тобто здатністю розраховуватися за короткостроковими зобов'язаннями. Причому в цілому платоспроможність визначається як наявність у підприємства засобів для погашення ним у встановлений термін і в повному об'ємі своїх зобов'язань. При цьому деякі учені відзначають, що платоспроможність ширше поняття, ніж ліквідність, а інші - навпаки, що ліквідність більш містке поняття. Ряд учених, зокрема, І.О. Бланк, О.М. Бандурка, М.Я. Коробов, П.І.Орлов, К.Я. Петрова, І.Ф. Прокопенко, В.І. Ганін, З.Ф. Петряєва, вважають, що не слід ототожнювати платоспроможність і ліквідність. Термін "ліквідність" (від латинського liquidus - рідкий, поточний), згідно визначенню, наведеному в словнику іноземних слів, означає "неускладненість реалізації, продажу, перетворення матеріальних цінностей в грошову готівку". Разом з тим, на думку В.І. Івашенко, М.А.Болюх, ліквідність підприємства - це його можливість перетворювати свої активи на гроші для покриття всіх необхідних платежів [12]. Тобто, саме не здатність погашати або своєчасно платити, проводити розрахунки по своїх зобов'язаннях, а саме можливість перетворювати свої активи на гроші з метою виконання певних платежів. Враховуючи це, необхідно підтримувати ліквідність підприємства відповідно до певних пріоритетів фінансово-господарської діяльності економічного суб'єкта. Необхідно підкреслити, що платоспроможність підприємства забезпечується ліквідністю підприємства і залежить від неї. Зокрема А.Г. Завгородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко відзначають, що характеристикою ліквідності підприємства є ліквідність балансу, яка визначається шляхом зіставлення засобів актива балансу, згрупованих за термінами їх можливого швидкого перетворення на гроші, із зобов'язаннями по пасиву балансу, згрупованими за ступенем терміновості їх оплати. Тільки в цьому випадку підприємство має достатньо грошових коштів і їх еквівалентів для виконання своїх зобов'язань і подальшої виробничо-господарської діяльності [13].

Таблиця 2

Алгоритм аналізу фінансового стану великих, середніх, малих та мікропідприємств за даними статистичної звітності

Показники	Середні та великі підприємства		Суб'єкти малого підприємництва	
	Джерело інформації, форма №1,2 (до 2013 р.)	Джерело інформації, форма №1,2 (з 2013 р.)	Джерело інформації, форма № 1-м, 2-м	Джерело інформації, форма № 1-мс, 2-мс
1	2	3	4	5
Коефіцієнт поточної ліквідності	$\frac{p.260+270}{p.620}$	$\frac{p.1195}{p.1695}$	$\frac{p.260+270}{p.620}$	$\frac{p.260}{p.620}$
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\frac{p.150+\dots+p.250}{p.620}$	$\frac{p.1125+\dots+p.1165+1190}{p.1695}$	$\frac{p.160+\dots+p.250}{p.620}$	$\frac{p.210+\dots+p.250}{p.620}$
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{p.220+\dots+p.240}{p.620}$	$\frac{p.1160+p.1165}{p.1695}$	$\frac{p.220+\dots+p.240}{p.620}$	$\frac{p.230+\dots+p.240}{p.620}$
Коефіцієнт автономії	$\frac{p.380}{p.640}$	$\frac{p.1495}{p.1900}$	$\frac{p.380}{p.640}$	$\frac{p.380}{p.640}$
Коефіцієнт фінансової залежності	$\frac{p.640}{p.380}$	$\frac{p.1900}{p.1495}$	$\frac{p.640}{p.380}$	$\frac{p.640}{p.380}$
Коефіцієнт фінансового ризику	$\frac{p.640-p.380}{p.380}$	$\frac{p.1900-1495}{p.1495}$	$\frac{p.640-p.380}{p.380}$	$\frac{p.640-p.380}{p.380}$
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$\frac{p380-p.080}{p.380}$	$\frac{p.1495-1095}{p.1495}$	$\frac{p380-p.080}{p.380}$	$\frac{p380-p.080}{p.380}$
Валова рентабельність продаж (GPM)	$\frac{\phi.2 p.050(055)}{\phi.2 p.035}$	$\frac{\phi.2 p.2090(2095)}{\phi.2 p.2000}$	$\frac{\phi.2 p.030-140}{\phi.2 p.030}$	$\frac{\phi.2 p.030-080}{\phi.2 p.030}$
Операційна рентабельність продаж (OPM)	$\frac{\phi.2 p.100(105)}{\phi.2 p.035}$	$\frac{\phi.2 p.2190(2195)}{\phi.2 p.2000}$	$\frac{\phi.2 p.030+040-(090+\dots+140)}{\phi.2 p.030}$	$\frac{\phi.2 p.030-080-100}{\phi.2 p.030}$
Чиста рентабельність продаж (NPM)	$\frac{\phi.2 p.220(225)}{\phi.2 p.035}$	$\frac{\phi.2 p.2350(2355)}{\phi.2 p.2000}$	$\frac{\phi.2 p.190}{\phi.2 p.030}$	$\frac{\phi.2 p.150}{\phi.2 p.030}$

1	2	3	4	5
Рентабельність сукупного капіталу (ROA)	$\frac{\phi.2 \text{ p.170}(175)}{\phi.1 \text{ p.640}}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.229}(2295)}{\phi.1 \text{ p.1900}}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.070}-(090+\dots+150)}{\phi.1 \text{ p.640}}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.130}}{\phi.1 \text{ p.640}}$
Рентабельність власного капіталу (ROE)	$\frac{\phi.2 \text{ p.220}(225)}{\phi.1 \text{ p.380}}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.235}(2355)}{\phi.1 \text{ p.1495}}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.190}}{\phi.1 \text{ p.380}}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.150}}{\phi.1 \text{ p.380}}$
Чиста рентабельність продукції (ROM)	$\frac{\phi.2 \text{ p.220}(225)}{\phi.2 \text{ p.040}}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.235}(2355)}{\phi.2 \text{ p.2050}}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.190}}{\phi.2 \text{ p.140}}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.150}}{\phi.2 \text{ p.080}}$
Рентабельність основних засобів (ROFA)	$\frac{\phi.2 \text{ p.220}(225)}{\phi.1 \text{ p.030}}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.235}(2355)}{\phi.1 \text{ p.1010}}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.190}}{\phi.1 \text{ p.030}}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.150}}{\phi.1 \text{ p.030}}$
Рентабельність оборотних активів (RCA)	$\frac{\phi.2 \text{ p.220}(225)}{\phi.1 \text{ p.260}}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.235}(2355)}{\phi.1 \text{ p.1195}}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.190}}{\phi.1 \text{ p.260}}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.190}}{\phi.1 \text{ p.260}}$
Рентабельність необоротних активів (RFA)	$\frac{\phi.2 \text{ p.220}(225)}{\phi.1 \text{ p.080}}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.235}(2355)}{\phi.1 \text{ p.1095}}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.190}}{\phi.1 \text{ p.080}}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.190}}{\phi.1 \text{ p.080}}$
Коефіцієнт оборотності активів	$\frac{\phi.2 \text{ p.035} \times 2}{\phi.1 \text{ p.}(280_{\text{п}} + 280_{\text{к}})}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.2000} \times 2}{\phi.1 \text{ p.}(1300_{\text{п}} + 1300_{\text{к}})}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.030} \times 2}{\phi.1 \text{ p.}(280_{\text{п}} + 280_{\text{к}})}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.030} \times 2}{\phi.1 \text{ p.}(280_{\text{п}} + 280_{\text{к}})}$
Коефіцієнт оборотності запасів	$\frac{\phi.2 \text{ p.035} \times 2}{\phi.1 \text{ p.}(100_{\text{п}} + \dots + 140_{\text{п}} + 100_{\text{к}} + \dots + 140_{\text{к}})}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.2000} \times 2}{\phi.1 \text{ p.}(1100_{\text{п}} + 1100_{\text{к}})}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.030} \times 2}{\phi.1 \text{ p.}(100_{\text{п}} + \dots + 130_{\text{п}} + 100_{\text{к}} + \dots + 130_{\text{к}})}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.030} \times 2}{\phi.1 \text{ p.}(100_{\text{п}} + 100_{\text{к}})}$
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$\frac{\phi.2 \text{ p.035} \times 2}{\phi.1 \text{ p.}(150_{\text{п}} + \dots + 210_{\text{п}} + 150_{\text{к}} + \dots + 210_{\text{к}})}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.2000} \times 2}{\phi.1 \text{ p.}(1125_{\text{п}} + \dots + 1155_{\text{п}} + 1125_{\text{к}} + \dots + 1155_{\text{к}})}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.030} \times 2}{\phi.1 \text{ p.}(160_{\text{п}} + \dots + 210_{\text{п}} + 160_{\text{к}} + \dots + 210_{\text{к}})}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.030} \times 2}{\phi.1 \text{ p.}(210_{\text{п}} + 210_{\text{к}})}$
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	$\frac{\phi.2 \text{ p.035} \times 2}{\phi.1 \text{ p.}(380_{\text{п}} + 380_{\text{к}})}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.2000} \times 2}{\phi.1 \text{ p.}(1495_{\text{п}} + 1495_{\text{к}})}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.030} \times 2}{\phi.1 \text{ p.}(380_{\text{п}} + 380_{\text{к}})}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.030} \times 2}{\phi.1 \text{ p.}(380_{\text{п}} + 380_{\text{к}})}$
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$\frac{\phi.2 \text{ p.040} \times 2}{\phi.1 \text{ p.}(520_{\text{п}} + \dots + 610_{\text{п}} + 520_{\text{к}} + \dots + 610_{\text{к}})}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.2050} \times 2}{\phi.1 \text{ p.}(1610_{\text{п}} + \dots + 1630_{\text{п}} + 1690_{\text{п}} + 1610_{\text{к}} + \dots + 1630_{\text{к}} + 1690_{\text{к}})}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.140} \times 2}{\phi.1 \text{ p.}(530_{\text{п}} + \dots + 580_{\text{п}} + 530_{\text{к}} + \dots + 580_{\text{к}})}$	$\frac{\phi.2 \text{ p.080} \times 2}{\phi.1 \text{ p.}(530_{\text{п}} + \dots + 580_{\text{п}} + 530_{\text{к}} + \dots + 580_{\text{к}})}$

Оскільки навіть фінансово стійке в даний час підприємство при непередбаченому погіршенні умов господарювання може перейти в стан фінансової кризи, на підприємстві повинна працювати система антикризового управління. У загальному виді *антикризове управління* - це система прийомів і методів управління фінансами, спрямована на своєчасну діагностику і попередження фінансової кризи шляхом створення комплексу механізмів фінансового оздоровлення і попередження банкрутства підприємства. Об'єктом антикризового управління є виникнення та поглиблення кризи розвитку підприємства, що має негативні наслідки для життєдіяльності підприємства, її усунення та запобігання. В процесі реалізації своєї головної мети антикризове фінансове управління підприємством спрямоване на вирішення наступних основних завдань, представлених на рис. 4.

Головна мета антикризового фінансового управління	Основні завдання антикризового фінансового управління
Відновлення фінансової рівноваги підприємства і мінімізація втрат його ринкової вартості, що викликається фінансовою кризою	<ol style="list-style-type: none"> 1. Своєчасна діагностика предкризового фінансового стану 2. Усунення неплатоспроможності 3. Відновлення фінансової стійкості 4. Запобігання банкрутству і ліквідації підприємства 5. Мінімізація негативних наслідків фінансової кризи

Рис. 4. Мета й завдання антикризового фінансового управління

З урахуванням специфіки діяльності підприємства антикризова система управління включає наступні моменти: створюється перелік стандартних і нестандартних ситуацій-факторів, здатних привести до виникнення кризи. Ці фактори експертним чи розрахунково-аналітичним шляхом ранжуються за рівнем впливу і небезпеки для фінансового розвитку підприємства; організується система раннього виявлення кризових явищ на основі постійного моніторингу, визначення масштабів кризового стану; розробляється комплекс внутрішніх механізмів нейтралізації кризових проявів і стабілізації фінансового стану з метою попередження банкрутства; якщо внутрішні механізми не дають позитивного результату, то підключається механізм санації підприємства, для чого вибирається найбільш ефективна форма санації і розробляється програма санації; розглядається можливість і економічна доцільність реорганізації підприємства.

Розрізняють два основних типа сприймання кризи: Перший: відношення до кризи, орієнтоване на збереженні докризового стану. Сприймання кризи негативне. Всі заходи будуть спрямовані на поновлення докризового стану. Другий: відношення до кризи, орієнтоване на оновлення. Сприймання позитивне. Криза сприймається як необхідність оновлення, звільнення від неправильних цілей, правил. Наголос робиться не на боротьбу, а на зміну структури, технології, культури організації в відповідності з новими вимогами. Антикризове управління вважається ефективним, коли вдалося уникнути кризи.

Висновки і пропозиції. Розглянутий у статті методичний підхід до аналізу фінансового стану суб'єктів малого підприємництва дозволить проводити своєчасну фінансову діагностику та робити певні висновки щодо їхньої діяльності у порівнянні з конкурентами. В роботі визначено, що платоспроможність підприємства - це його здатність в повному об'ємі і в певний термін розрахуватися за своїми зобов'язаннями, а також можливість здійснювати безперервну фінансово-господарську діяльність. Під ліквідністю підприємства слід розуміти можливість перетворювати свої активи на грошові кошти з метою виконання певних платежів. Фінансова стійкість підприємства є здатністю суб'єкта господарювання функціонувати, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у внутрішньому і зовнішньому мінливому середовищі, що гарантує його постійну платоспроможність і інвестиційну привабливість у межах допустимого рівня ризику. Аналіз ділової активності дозволяє виявити, наскільки ефективно підприємство використовує свої кошти. Таким чином, розробка механізмів антикризового управління підприємством в умовах нестабільного економічного середовища є актуальною, але вимагає ретельного і глибокого дослідження. Для цього спочатку необхідно визначити, які фактори впливають на виникнення кризових явищ на підприємстві та можуть призвести його до банкрутства. Розглянутий у статті методичний підхід до аналізу кризових станів на підприємстві дозволить проводити своєчасну фінансову діагностику та виявляти кризові прояви вже на ранніх стадіях, а також запропоновані заходи дозволять менеджерам чітко формувати дієву антикризову політику на підприємстві.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Антикризисное управление: сущность, диагностика, методики [электронный ресурс]/Корпоративный менеджмент. – режим доступа:

http://www.cfin.ru/management/antirecessionary_management.shtml

2. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навчальний посібник / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2003. – 554с.
3. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: Учебный курс. – К.: Эльга Ника-Центр, 2004. – 649 с.
4. Василенко Л.П. Финанси підприємства у схемах і таблицях: наочний посібник. / Л.П. Василенко, Л.В. Гут, О.П. Оксеєнко. – К.: Дакор, 2006. – 344 с.
5. Антикризисный менеджмент: Учебное пособие для слушателей программы Master of Business Administration/ А.А. Быков, Т.Н. Беляцкая. – Мн.: Изд. центр БГУ, 2003. – 256 с.
6. Большаков А. С. Антикризисное управление: финансовый аспект. — СПб.: СПбГУП, 2005. — 132 с.
7. Кован С.Е. Теория антикризисного управления предприятием: учебное пособие/ С.Е. Кован, Л.П. Мокрова, А.Н. Ряховская; под ред. М.А. Федотовой, А.Н. Ряховской – М. КНОРУС, 2009. – 160 с.
8. Сущность и классификация финансовых кризисов предприятия [электронный ресурс]/Образовательный сайт по финансам и финансовому менеджменту. – режим доступа: <http://martynov-ma.ru/page77/page447/index.html>
9. Татарников Е.А. Антикризисное управление: Учеб. пособие. — М.: Издательство РИОР, 2005. - 95 с.;
10. Система экспресс-диагностики кризисных симптомов финансового развития предприятия <http://martynov-ma.ru/page77/page475/index.html>
11. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г.В. Савицкая. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 703 с.
12. Иващенко В.И. Экономический анализ хозяйственной деятельности / В.И. Иващенко, М.А. Болух. – Киев: ЦУЛ, 2002. – 311с.
13. Загородній А.Г. Фінансовий словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко. - К.: Т-во "Знання", КОО. — 2000. — С. 261.